

Carmen Iordăchescu

Luminița Mincă

Să dezlegăm tainele textelor literare

clasa a IV-a • semestrul 2

Editura CARMINIS

CUPRINS

V. UNIVERSUL COPILĂRIEI

<i>Iarna pe uliță</i> , de George Coșbuc	4
<i>Întâlnirea lui Tom cu prințul</i> , după Mark Twain	12
Recapitulare. <i>D-I Goe...</i> , după Ion Luca Caragiale	22

VI. E PRIMĂVARĂ IAR!

<i>Grădina Uriașului</i> (poveste populară)	25
Textul cu caracter informativ. <i>Barza</i>	33
Recapitulare. <i>Concertul primăverii</i> , de George Coșbuc	43

VII. DIN TAINELE NATURII

<i>Lacrima unui fir de iarbă</i> , după George Mihail Zamfirescu	47
<i>Furtuna</i> , de Ștefan Octavian Iosif	53
<i>Povestea mărului</i> (legendă)	60
Recapitulare. <i>Povestea anotimpului uitat</i> , după Jonathan Swift	65

VIII. ÎNTÂMPLĂRI DINTR-O VARĂ

<i>La scăldat</i> , după Ion Creangă	68
Recapitulare finală. <i>Sorb bălțărețul</i> , de Anastasia Popa	75
Recapitulare finală. <i>Bivolul și coțofana</i> , de George Topîrceanu.....	81

V. UNIVERSUL COPILĂRIEI

Iarna pe uliță

de George Coșbuc

• Înțelegerea textului •

1 Completează propozițiile lacunare.

- ◆ Fragmentul din manual este structurat în _____ strofe, fiecare strofă având câte _____ versuri.
- ◆ Timpul acțiunii este _____.
- ◆ Locul întâmplărilor este _____.
- ◆ Personajele care apar în poezie sunt _____.

2 Încercuiește răspunsurile corecte.

- ◆ Starea vremii în poezie se caracterizează prin:
  - ninsoarea s-a oprit
  - norii s-au îngrămădit deasupra satului
  - este viscol
  - este soare
  - pe râu este ceață
  - vremea e bună
  - vântul e liniștit
- ◆ Atmosfera descrisă în versurile poeziei exprimă:
  - liniște adâncă și împăcare
  - bucuria gălăgioasă a copiilor
  - lumea minunată a copilăriei
  - jocurile de iarnă ale copiilor
  - satisfacția părinților

3 Marchează cu „X” explicația corectă pentru fiecare expresie.

☼ „Norii s-au mai răzbunat/ Spre apus...”:

- Din nori se cerne zăpada.
- Norii s-au mai împrăștiat spre apus.
- Norii s-au adunat spre apus.

☼ „pe râu e numai fum”:

- Coșurile caselor împrăștie fum peste tot.
- Copiii au făcut foc pentru a se încălzi.
- Râul este acoperit de ceață densă.

☼ „năvalnic vuiet vine de pe drum”:

- Câinii îi latră pe copiii care se joacă.
- Zgomotul este produs de chiotele de bucurie ale copiilor.
- Vuietul este provocat de vântul puternic.

❁ „Prin zăpadă fac mătăanii,/ Vrând-nevrând“:

- Copiii cad și se ridică în joaca lor.
- Ei se închină pentru că a sosit iarna.
- Copiii fac gimnastică în zăpadă.

❁ „Gură fac ca roata morii“:

- Copiii se ceartă între ei.
- Copiii stau cu gurile căscate de uimire.
- Copiii sunt foarte gălăgioși când se joacă.

❁ „Largi de-un cot sunt pașii lui“:

- Prin zăpadă se văd urme de pași.
- Copilul face pașii mari din dorința de a ajunge cât mai repede pe derdeluș.
- Copilul nu poate să înainteze spre derdeluș.

❁ „Haina-i măturând pământul/ Și-o târăște-abia, abia“:

- Copilul se deplasează cu greutate din cauza veșmântului mare și greu.
- Copilul poartă pe umeri o mantie lungă.
- De teamă să nu răcească, copilul acceptă să poarte pe umeri o haină mult mai mare.

❁ „Parcă trece-adunătură/ De tătari“:

- Copiii merg spre casă în dezordine.
- Copiii se joacă de-a războinicii.
- Nimic nu le stă în cale și copiii se deplasează repede și gălăgios, ca o ceată de tătari.

4 Descrie tabloul de iarnă din poezie, completând propozițiile.

- ❁ Câte-un fulg _____
- ❁ Norii _____
- ❁ Pe râu _____
- ❁ Vântul _____
- ❁ Vuietul _____
- ❁ Copiii _____

5 Spune-ți părerea! De ce copiii „gură fac ca roata morii?“ Ei fac gălăgie deoarece:

6 Ce semnificație are titlul poeziei? Precizează legătura dintre titlu și mesajul transmis de poezie.

7 Grupează verbe din poezie sau citate care conțin verbe în imagini vizuale, auditive și dinamice.

Imagini vizuale (se vede)	Imagini auditive (se aude)	Imagini dinamice (de mișcare)
„norii s-au mai răzbunat“	„șipând“	(copiii) „vin“

8 Spune-ți părerea!

Ce sentimente exprimă aceste imagini vizuale, auditive și dinamice? Cum este ritmul poeziei, lent sau alert? De ce? Motivează!

9 Răspunde la întrebări.

a) Cum este vântul?	d) Cum se comportă ei?
b) De unde se aude vuietul?	e) De ce îndrăgesc copiii anotimpul iarna?
c) Ce fac copiii?	

10 Precizează un posibil motiv pentru care băieții cei mari l-au ironizat pe „Barbă-Cot“.

11 Transcrie o urare din poezie: _____

12 Cum se numesc punctele aflate între anumite strofe din poezie? Care este rolul acestora? Citește toată poezia!

Atenție!

Când citești o poezie nu se fac întotdeauna pauze la sfârșitul fiecărui vers, ci se ține cont de semnele de punctuație.

A-nceput de ieri să cadă/ Câte-un fulg. | Acum a stat.

Norii s-au mai răzbunat/ Spre apus, | Dar stau grămadă/ Peste sat.

Recită poezia respectând regula de mai sus.

13 Descrie în cinci-șapte rânduri copilul care se îndreaptă către locul de joacă.

14 a) Găsește în text rimele potrivite pentru cuvintele date.

- sănii ➞ _____ • gură ➞ _____
• țipând ➞ _____ • ștregari ➞ _____

b) Recitește prima strofă și precizează cum rimează versurile între ele. Procedează la fel și cu celelalte strofe. Ce observi?

15 Ordonează versurile următoare din poezia „Iarna pe uliță”.
Verifică rima strofei.

- Să-și păzească drumul lor!
 Se-nvârtesc și țipă-ntruna
 Râd și sar într-un picior,
 Mai cu zor.
 Nu e chip să-i faci cu buna

16 Continuă versurile cu termenii potriviți astfel încât să crezi rime.

- Iarna cea cu albă _____
Coboară în mare _____
Iar copiii _____
Aleargă-nspre _____

Model:

- Iarna cea cu albă *haină*
• Coboară în mare *taină (grabă)*,
• Iar copiii *jucăuși*
• Aleargă-nspre *derdeluș*.

17 *Concurs de creație literară.* Compune o poezie despre iarnă care să conțină trei strofe. Scrie-o caligrafic pe o planșă suport și adaugă un desen potrivit textului. Afișați la panoul clasei și realizați turul galeriei. Fiecare va lăsa pe un post-it impresii despre un text care l-a impresionat și îl va lipi lângă acesta.

18 Citind poezia, retrăiești anumite momente din viața ta? Descrie unul dintre ele.

• Elemente de limba română •

1 Rescrie propozițiile înlocuind cuvintele colorate cu altele care au același înțeles.

- ☞ Norii **s-au răzbunat** spre apus. _____
- ☞ De pe drum vine **un vuiet năvalnic**. _____
- ☞ Copiii coboară cu sania de pe **coastă**. _____

2 Realizează corespondența între cuvintele care au același înțeles:

uliță
vuiet
coastă
năvalnic
ștrengar
apus
a se răzbuna
grămadă

poznaș
pantă
a se împrăștia
zgomot
violent
unul peste altul
asfințit
drum

stradă
vest
năstrușnic
deal
a se risipi
hărmălaie
nestăpănit
de-a valma

3 Găsește câte două antonime pentru cuvintele:

a-nceput ≠ a sfârșit, a terminat

multe ≠ _____

se pornesc ≠ _____

plâng ≠ _____

liniștit ≠ _____

gureș ≠ _____

râzând ≠ _____

apus ≠ _____

4 Precizează sensul expresiilor construite cu ajutorul cuvântului „gură”. Completează tu alte două expresii integrate în enunțuri.

- ◆ Prin afirmațiile sale a intrat **în gura lumii**. _____
- ◆ Colegul meu **face gură** din orice. _____
- ◆ Ioane, **dă gură** la câini, că m-au asurzit! _____
- ◆ Toate mamele **stau cu gura** pe copiii lor să învețe. _____
- ◆ _____
- ◆ _____

5 Observă! Un cuvânt poate avea mai multe sensuri. Descoperă-le și notează-le între paranteze.

mătănii

Copiii făceau **mătănii** prin zăpadă. (_____)

La biserică, oamenii fac **mătănii** în fața icoanelor. (_____)

Preotul are un șirag de **mătănii** de lemn. (_____)

coastă

Pacientul avea o **coastă** fracturată. (_____)

Copiii alunecau pe **coasta** dealului. (_____)

Constanța este un frumos oraș situat pe **coasta** Mării Negre. (_____)

a se răzbuna

Ceața **s-a răzbunat** la sosirea zorilor. (_____)

Vinovatul **s-a răzbunat** pe colegul său, jignindu-l. (_____)

6 Alcătuieste enunțuri în care cuvintele „încins“, „post“, „colț“ să aibă înțelesuri diferite.

7 Explică rolul cratimei în versul dat, apoi transcrie-l fără cratimă, după model.

„Vântu-i liniștit acum“ ➤ Două cuvinte diferite sunt rostite în aceeași silabă cu ajutorul cratimei:

Vântul este liniștit acum.

„Haina-i măturând pământul“ ➤ Două cuvinte diferite sunt rostite în aceeași silabă cu ajutorul cratimei:

Haina lui măturând pământul

„Parcă nu-i“ ➤ _____

8 Transformă după model:

se împing ➔ se-mping

se îngheșuie ➔ _____

se întâlnesc ➔ _____

se încălzesc ➔ _____

a început ➔ a-nceput

a întrecut ➔ _____

a întrebat ➔ _____

a înțeles ➔ _____

9 Înlocuiește comparațiile cu altele găsite de tine și încercuiește cuvântul prin care introduci comparația.

➤ „Gură fac **ca** roata morii“ ➔ _____

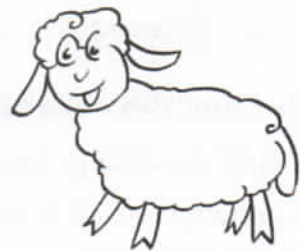
➤ „... De-a valma se pornesc, / **Cum** prin gard se gâlcevesc / Vrăbii gureșe“ ➔ _____

➤ „Mare **cât** o zi de post“ ➔ _____

10 Completează propozițiile cu ajutorul cuvintelor **mia/mi-a/Mia**.

- ◆ A venit pe la mine cea mai bună prietenă a mea, _____.
- ◆ Bunicul are acum o _____ albă.
- ◆ Unde se duce suta, se duce și _____.
- ◆ Dintotdeauna, tata _____ fost cel mai bun amic.
- ◆ I-am înapoiat _____ pe care _____ împrumutat-o.
- ◆ Mătușa _____ alinat copilăria oferindu-mi o _____ bârsană.

11 Subliniază forma corectă.

- § El **mia/mi-a** adus multe cărți.
- § Sora mea este prietenă cu **Mia/Mi-a**.
- § Bunicul are la stână o **mia/mi-a** cu lână merinos.
- § Moș Crăciun **mia/mi-a** lăsat multe daruri.
- § Din **mia/mi-a** de lei primită de la mama **mia /mi-a** rămas doar un leu.
- § **Mia/mi-a** **mia/mi-a** adus o enciclopedie cu animale.

12 Selectează din poezie câte trei:

- substantive _____
- adjective _____
- verbe _____

13 Continuă enunțul, precizând ce transmite poezia din manual.

Poezia „Jarna pe uliță“, de George Coșbuc, exprimă _____

Miezul iernii

de Vasile Alecsandri

În păduri trăsesc stejarii! E un ger amar, cumplit!
Stelele par înghețate, cerul pare oțelit,
Iar zăpada cristalină pe câmpii strălucitoare
Pare-un lan de diamanturi ce scârțâie sub picioare.

Fumuri albe se ridică în văzduhul scânteios
Ca înaltele coloane unui templu maiestos,
Și pe ele se așază bolta cerului senină,
Unde luna își aprinde farul tainic de lumină.

O! tablou măreț, fantastic!... Mii de stele argintii
În nemărginitul templu ard ca vecinice făclii.
Munții sunt a lui altare, codrii – organe sonoare
Unde crivățul pătrunde, scoțând note-ngrozitoare.

Totul e în neclintire, fără viață, fără glas;
Niciun zbor în atmosferă, pe zăpadă – niciun pas;
Dar ce văd?... în raza lunii o fantasmă se arată...
E un lup ce se alungă după prada-i spăimântată!

❄️ Scrie forma actuală corectă a unor cuvinte din poezie. Utilizează DOOM2* dacă nu ești sigur.
organe sonoare → **orgi sonore**

diamanturi → _____

vecinic → _____

scânteios → _____

spăimântată → _____

maiestos → _____

se alungă după → _____

❄️ Descrie în trei rânduri tabloul iernii înfățișat în poezie.

❄️ Ce sentimente îți trezește imaginea iernii din această poezie?

*Dicționar ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române, 2005; îl poți găsi pe dexonline.ro